СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVI. Ч. 209. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 8. вересня, 1928. VOL. XXXVI. No. 209. Jersey City, N. J., Saturday, September 8, 1928. THREE CENTS.

СМИТ ПОЧИНАЄ ОБІЗДИТИ КРАЙ З ПРОМОВАМИ 18. ВЕРЕСНЯ

НЮ ЙОРК, 6. вересня. — Ґубернатор Смит почне дня 18. вересня обіздити край з промовами про свою кандидатуру. Першу промову виголосить він того дня вечером в Омага, в стейті Небраска.

Задумує він обїхати з промовами 6 західних стейтів; виголосить при тому 6 промов, з котрих кожда буде поруцшувати одну важну справу. У Милвокі буде він говорити про прогибіцію, в Денвері про зуживанне природних сил краю, і так далі. Вернеться він назад до Рочестеру дня 1. жовтня. Не буде він промовляти зі спеціяльного поїзду, як се звичайно роблять кандидати, але буде принимати прихильників на неформальних приняттях.

Робинсон виголосив у місті Нешвилі промову, в котрій острими словами критикував президента Кулиджа, роблячи його відвічальним за всі похибки републиканської адміністрації.

Републиканський виборчий комітет видав виборчу книжочку, в котрій звертається спеціяльно до робітників. Книжочка старається переконати робітництво Америки, що весь добробут треба приписати тільки високій тарифі на заграничні товари, яку піддержує републиканська партія.

ЛЕТНИЧІ ПЕРЕГОНИ.

КАНЗАС СИТІ, 6. вересня. — У другу частину перегонів почерез американський континент вибралося з міста Коламбаса, в стейті Огайо, 31 літаків. Значить, 6 літаків відступило від дальшої участи в леті.

На переді далі ще держиться летун Ровленд, котрий приїхав був перший до Коламбаса. Він перебув дорогу з Коламбаса до Канзас Сити, що виносить понад сто миль, за 8 годин 7 мінут.

З ріжних сторін краю доносять нині про ріжні летничі випадки. На летничому поли Милера під Ню Йорком влетів на дерево літак з двома летунами. Завдяки тому, що літак упав на дерево, летуни вийшли з життям, хоча з тяжкими покаліченнями. Їх забрано до шпиталя, де один подав, що називається Анатоль Ренер, а другий Луіс Мацголд; того самого дня їх арештовано в шпитали за крадіж літака.

Недалеко воздушного порту Брук Парк у Клівленді, в стейті Огайо, загинуло знова двох летунів, що вибралися на лет у позиченій машині. Як вони були на висоті 600 стіп над землею, оба крила літака відлетіли, а летуни полетіли комітьголовою на землю. Оба загинули на місци.

Підприємство Кертис Флайинг Сервіс задумує получити цілий ряд американських міст сіттю летничих доріг. Курсувати будуть по тих лініях „воздушні текси".

ПАНІ НЕП ВІДАЙ НЕ БУДЕ АПЕЛЮВАТИ.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 6. вересня. — Пані Флоренс Неп, що колись була секретаркою стейту Ню Йорк, а відтак була обжалована й засуджена за надуживанне публичних фондів стейту, призначених на державну перепись населення, дала до зрозуміння, що вона не буде робити відклику судового вироку, який засудив її на 30 днів тюрми. Вона думає починати зараз відсиджуванне своєї кари, а що вона хора, то зголошується до тюремного шпиталю.

ЗАДУШЕННЄ ХЛОПЦЯ.

НЮ ЙОРК, 6. вересня. — На подвірю одного дому в Коні Айленді найдено під купою каміння тіло 6-літного італійського хлопця Сантомарко. З лікарських оглядин тіла виходить, що хлопчина помер від задушення. Поліція задержала як причетного до сього злочину шваґра хлопця, на котрого подвірю найдено тіло. Брат погибшого заявив, що хлопчина відвідував шваґра, котрий посварився з своєю жінкою, а їх сестрою. Разом зі шваґром поліція задержала ще 4 членів сеї родини як важних свідків.

ХТО МАЄ БУТИ СЛІДУЮЧИМ ПРЕЗИДЕНТОМ МЕКСИКА?

МЕКСИКО, 6. вересня. — У Мексику тепер аж гуде від політичної суперечки за те, хто має стати наслідником уступаючого президента Каеса. Ріжні партійки висувають ріжних кандидатів. Нині богато говориться про кандидатуру адвоката Портеса Хіля, що є тепер міністром внутрішних справ. Другі висувають ґенерала Мануеля Переса-Тревіно. Справу вирішить зібрана тепер сесія мексиканського конґресу.

ВЕЛИКЕ ЗАЦІКАВЛЕННЄ ВИБОРАМИ В НІКАРАҐВІ.

МАНАҐВА, Нікараґва, 6. вересня. — В цілому краю видно велике зацікавленне надходячими виборами, призначеними на день 4. падолиста. Начальний нагляд над ними буде мати, як відомо, американська фльота.

У краю має бути 100,000 людий, управнених до голосовання. При послідних виборах, що відбулися 1924. року, віддано 82,000 голосів.

ЩЕ НЕ РІШИЛИ, ЧИ СЕ БУЛА СМЕРТЬ ЧИ САМОГУБСТВО.

НЮ ЙОРК, 6. вересня. — Державна прокураторія ще не прихиляється до думки поліції, що інжинір Долієр, котрого тіло найдено минувшої неділі, загинув з власної руки.

Прокураторія думає, що тут відай сталося вбийство, і на доказ сього здогаду подає висліди лікарських оглядин тіла Долієра, котрі викрили, що одно ребро Долієра було зломане; прокураторія вірить, що при самогубстві таке случитися не могло.

АТЕНТАТЧИКИ ПЕРЕД СУДОМ.

РИМ, 5. вересня. — Спеціяльний військовий трибунал для оборони держави розбирає справу проти Людовіка Замбоні і Вірджінії Таборроні, посуджених о участь в замаху на Муссолінія. Замах той пробував виконати син Людовіка Замбоні, молодий Альтео, в Больоні 31 жовтня 1926 року. Товпа злінчувала Альтея, а тепер суд обжаловує його батька і тещу о змову. Обоє до вини не признаються, але є познаки, що вони знали, що такий замах буде виконаний.

1001 ОСІБ ГИНЕ В РОЦІ НА ВУЛИЦЯХ ЛОНДОНУ.

ЛОНДОН, 5. вересня. — Статистика смерти за 1927 рік виказує, що на вулицях міста Лондону гине кождого дня три особи через нещасливі випадки.

ГЕРОЙСЬКА ДІВЧИНА.

Двох приятелів купалося в Дунаю недалеко Будапешту. Нараз один почав тонути. Другий кинувся йому на поміч — але тамтой вхопив його за шию і потяг на дно. Здавалося, оба згинули. Та на той час берегом ріки йшла 15-літна Юлька Кулівав. Вона без надуми кидається в хвилі, поринає на дно і витягає ледви живого одного з друзів. Опісля скаче вдруге, та видно тамтого вода пірвала вже була дальше і найти його було неможливо. Люде, що бачили геройський учинок, зробили Юлі Кулівав велику овацію.

ДИВНИЙ ПАМЯТНИК.

Правителвство острова Куба в Америці рішило поставити памятник не для вожда і не для славного чоловіка — але для мшиці, отої мушки, що нераз робить великі шкоди в городі. Кілька літ тому мшиця знищила на тім острові всі плянтації цукрової тростини і мешканці були змушені управляти що инше: овочі, тютюн і каву. І нині край цілий у богацтві — а люде аж памятник ставлять мшиці, що навчила їх розуму.

1,400 СТИПЕНДІЙ ВИХОВАНЦЯМ ДИТУСТАНОВ.

Центральна комісія допомоги дітям ухвалила встановити 1,400 стипендій для колективних вихованців дитячих установ, що навчаються в школах фабзавуча, у кустарів, у профшколах, то-що. В 1928—29 році число стипендій буде збільшене.

АМЕРИКАНСЬКА ПРЕСА ПРО КУЛЬТУРНІ НАДБАННЯ УСРР.

В Америці недавно вийшла книга відомого американського журналіста Шефана, що в лютому цього року відвідав УСРР. Змальовуючи культурне життя Київа, Шефан пише: „Я бачив багато музеїв і памяток старовини, але те, що я бачив у Київі, залишило мені враження на ціле життя. Київ — це велика скарбниця культури".

ЧИ ТАКОЖ ТРЕБА?

Оноді пущено в рух в Берестю над Буґом ґуральню, яку передтим посвячено з великою парадою, яко одно зі жерел доходу держави. Дійсно! Коли в инших державах уряди видають гроші, щоб нищити горівку і ґуральні — то польська держава має 600 міліонів доходу з горівки і тих 600 міліонів видає опісля на шпиталі та вязниці — де найбільше жертв горівки. А при будові ґуральні робиться таку параду, що здається ніяка ще новозбудована школа такої не дочекалася. Ну-ну!

ЖІНКА — ГЕРШТОМ БАНДИ.

На Поліссю зловлено Матруду Ловоску, яка довгий час була провідником розбишацької шайки і добре давалася в знаки всій людности. Це бабище, що мало щойно 20. літ і було дуже гарне, мало аж чотирох коханків, а пропадало за 18-літним Михайлом Ничборком. Колиж цей зрадив її — Матруда зловила його і застрілила. Поліція прилапала „кроваву Матруду" в хвилі, коли копала гріб свому коханому.

НОВИЙ ХУДОЖНИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ СЕЛА.

Видавництво газети „Радянське Село" ухвалило з початку осени видавати новий літературно-художний журнал для села. В цьому журналі буде міститися кращий художній матеріял з прози, поезії та критики, розрахований своїм змістом і темами для села. Крім того звернеться велику увагу на ілюстрації в журналі. Вже почато підготовчу роботу щодо підбору співробітників і художників. Ведуться перемови з друкарнями, тощо. Журнал буде виходити два рази на місяць, книжками по три аркуші, в художній окладці. Тираж журналу намічено коло 30—45 тисяч примірників.

ЦІКАВЛЯТЬСЯ МУЗИЧНИМ ЖИТТЯМ УСРР.

Останнього часу в Америці дуже зросло зацікавлення музичним життям УСРР. Зокрема є думка запросити майбутнього року до Америки найвизначніших українських співаків і цілі музичні організації.

НОВІ ЕЛЄМЕНТАРНІ НЕЩАСТЯ.

Останніми тижнями навістили Галичину нечувані градові тучі. Найбільше відчули це гірські повіти, головно Скільщина. На просторі кільканацятьох кільометрів винищені лани збіжжя цілковито градом, величини великих ледових брил і відломків. Те саме нещастя стрінуло й рогатинський повіт. Нещастя тим доскульніще, що саме зачинались жнива, в тому році дещо припізнені, але наслідком граду господарі вже не вспіли збіжжя зібрати. Спричинить це нову економічну крізу й збільшить голодову примару, яка повисла над галицькими селами.

НАПАД СІҐУРАНЦИ НА РОБІТНИЧИЙ ДІМ.

Черновецький „Форвертс" подає, що з приводу заборони української ґазети с.-д. „Боротьба" українська с.-д. партія Буковини скликала збори протесту до Робітничого Дому в Чернівцях. Сіґуранца ці збори заборонила, але помимо того маса селян з околичних сіл поприходила, щоб виявити свій голос протесту проти насильства зі сторони боярської влади. Сіґуранца взяла це за привід до нападу на Робітничий Дім зі зброєю в руках. Почалося знущання й збиткованння над селянами. Сіґуранчики штовхали й били палицями, а нарешті заарештували між иншими Гандраґурака, що нібито він мав вдарити якогось сіґуранщика. Селяне товпою пішли за ескортою, протестуючи проти цього арешту. Нараз зявилося військо і розігнало баґнетами селян. Робітничий Дім окружали опісля ще кілька ґодин поліція й військо.

НОВІ ЗНАХІДКИ НА ДНІПРЕЛЬСТАНІ.

Археольоґічна експедиція, що тепер працює на Дніпрельстані, за керівництвом проф. Яворницького, останніми днями здобула дуже цінні знахідки неолітичної доби в Кічкасі — по місцях, де за допомогою американського знаряддя повисмоктувано воду із заливів. Так знайдено похоронний інвентар, величезні кромлехи, грецькі золоті монети, то-що.

Частина експедиції працює тепер на Пурисових островах, де вже виявлено величезний могильник. Крім того провадять розкопки стації неолітичної доби на Стрільчанській скелі.

КПИНИ З УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА.

Луцькій українській ґімназії було дано в 1927 р. право прилюдности на перших 6 кляс. На 27—28 шкільний рік це право перейшло й на 7. клясу, бувшу шесту. Але на слідуючий 28—29 шкільний рік дирекція ґімназії отримала повідомлення, що осьмій клясі міністерство освіти відмовило права прилюдности.

В той спосіб міністерство освіти кпить собі з української людности, нібито надаючи право прилюдности українській ґімназії на це, щоби в останньому році її тих прав позбавити.

ЛЛОЙД ДЖОРДЖ — КОМПОЗИТОРОМ.

Англійський політик на схилі своєї політичної каріери рішив попробувати свого музичного таланту. Він написав слова і музику до патріотичного гимну своєї тіснішої батьківщини Велсу п. з. „Велс, мій рідний край". Цей гимн мали виконати вперше цими днями підчас саяточного акту роздачі нагород у велському університеті у Банґорі. Міґ Падеревський музика писати дипльоматичні ноти, може Ллойд Джордж дипльомат писати музичні.

ЛИТВА НЕ БУДЕ ВЕСТИ ВІЙНИ З ПОЛЬЩЕЮ

АЛЕ НЕ РЕЗИҐНУЄ З ВИЛЬНИ. — ПІДПИСАВШИ ДОГОВІР КЕЛОҐА, БУДЕ ПРЯМУВАТИ ДО СВОЄЇ ЦІЛИ МИРНОЮ ДОРОГОЮ. — ТАК КАЖЕ ВАЛЬДЕМАРАС НА ЗАСІДАННЮ РАДИ ЛІҐИ НАЦІЙ.

ЖЕНЕВА, 6. вересня. — Литовський диктатор Вальдемарас виголосив дві і півгодинну бесіду на засіданню Ради Ліґи Націй в справі польсько-литовського конфлікту. Говорив так довго, що делеґати аж дрімали. Вальдемарас атакував весь час Польщу і скидав на неї вину за те, що нема згоди між Польщею й Литвою. Він заявив, що Литва ніколи не зречеться своїх прав до Вильни. Супроти загального стремління народів до мира, Литва не думає одначе викликувати через Вильну війну в Европі, але доложить всіх старань, щоби дійти до свого мирною дорогою.

НЮ ЙОРК НЕ ЗАПАДЕТЬСЯ.

А БУДЕ ЗРОСТАТИ. — ЗА 40 ЛІТ БУДЕ МАТИ 18,000,000 МЕШКАНЦІВ І СТАНЕ ОСІБНИМ СТЕЙТОМ.

ҐЛЕСҐОВ, Шотляндія, 6. вересня. — Дуґлас Джансон, професор Колюмбійського університету, мав сьогодня виклад перед Британським Товариством для Поглиблення Науки про усталення землі. Він твердив, що земля усталилася вже тому 3000 літ і нема чого надіятися тепер якихсь змін. З того перейшов він на тему западання землі на Північно-Атлянтійськім побережу, а далі згадав і за Ню Йорк. Професор Джансон твердив, що Нюйорчанам нема потреби боятися якогось землетрясення і нещастя з хмародерів. Ню Йорк не западеться, бо ціле побереже є вже усталене. В останніх 25 літах не можна було завважати на побережу ніяких змін, хоч аж 5 стацій обсервує довкола Ню Йорку ділання моря на сушу.

Знова професор Оджілві з еденбурського університету змальовував картину Ню Йорку в його найближчій будучности, коли вже за 40 літ Ню Йорк буде мати 18 міліонів мешканців і буде мусів перемінитися в осібний стейт.

НАЙКРАЩІ УМИ ПРИ БИЗНЕСІ.

ТАК Є В АМЕРИЦІ, В АНҐЛІЇ НАВПАКИ.

ҐЛЕСҐОВ, 6. вересня. — Професор Валентайн з університету в Бирмінґен каже, що в Злучених Державах найкращі уми заняті при бизнесах, а тільки друго- і треторядні голови займаються іншими професіями. В Анґлії знова діється навпаки. З тої причини домагається він в Анґлії більшого образовання від людей, що кермують індустрією.

КНЯЗЬ ВАЛІЇ ВІДЇХАВ БЕЗ ПАРАДИ.

ЯК ЗВИЧАЙНИЙ ПОДОРОЖНИЙ.

ЛОНДОН, 6. вересня. — Анґлійський престолонаслідник відїхав враз з своїм братом на лови до Східної Ахрики. Лови ті будуть тревати пів року. А ходить тут не так о лови як кольонізацію Східної Африки і створення нової кольонії, куди можнаб висилати з Анґлії надвишку населення і безробітних та мати нове жерело доходів.

Князь Валії відїхав звичайним поїздом без військової паради і гарматніх стрілів. Через Францію переїде він рівнож звичайним поїздом до Марсилії, де всяде на корабель.

ЩЕ НЕ ЧАС ГОВОРИТИ ПРО ДОВГИ.

НІМЕЧЧЧИНА НЕ ХОЧЕ ТОЇ СПРАВИ МІШАТИ З РЕПАРАЦІЯМИ Й ЕВАКУАЦІЄЮ НАДРЕНІЇ.

БЕРЛІН, 6. вересня. — Джордж Бернард, один з провідних німецьких журналістів, твердить, що Европа ще не готова до дискусії в справі воєнних довгів та що й Вашинґтон під сю пору не буде склонним до такої пертрактації. Европа мусить держати супроти Америки в справі довгів один спільний фронт, себто Франція і Німеччина мусять іти одною лавою, а цего тепер ще не буде.

МІЖНАРОДНА КОНТРОЛЯ В НАДРЕНІЇ.

МАЄ СКЛАДАТИСЯ З ПРЕДСТАВНИКІВ НЕВТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВ І ЗАМІНИТИ ВІЙСКОВУ ОКУПАЦІЙНУ КОНТРОЛЮ.

ЖЕНЕВА, 6. вересня. — Німецький канцлер Миллер в розмові з французьким міністром заграничних справ Бріяном піддав, що Німеччина готова дати Франції певні економічні концесії та згодитися на невтральну контролю, коли Франція вицофає вже тепер свої окупаційні війска з Надренії. Німеччина піддає, щоби створити з невтральних держав комісію, котра пильнувала би західних границь Німеччини, а рівкож і контролювалаб Францію і Бельґію, себто цілу полосу, що обията льокарненським договором.

1000 ФАШИСТІВ У КОНСТАНТИНОПОЛІ.

В ТОЙ СПОСІБ ХОЧЕ МУСОЛІНІ ЗАКРІПИТИ ПРИЯЗНЬ МІЖ ТУРЕЧЧИНОЮ Й ІТАЛІЄЮ.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 6. вересня. — Щоби закріпити турецько-італійський договір приязни, який підписано в місяці червні, вислав Мусоліні двох своїх малих синів враз з 1000 молодими фашистами до Туреччини на проґульку. Молоді фашисти, всі в чорних сорочках, зложили вінець перед статуєю Кемаля Паші і пішли на забаву зі своїми турецькими ровесниками.

ВЕРЕСЕНЬ — МІСЯЦЬ СИРОТИНЦЯ-ЗАХИСТУ У. Н. СОЮЗА

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
[illegible] newspaper published daily except Sundays and Holidays
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES; Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодинокe число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПРИСУД ЖІНКИ НА ВИСОКІМ УРЯДОВІМ СТАНОВИЩИ

Дня 4. вересня покінчилася перед стейтовим судом в Олбані, столиці нюйорського стейту, перша в Америці сього рода розправа. Розправа цікава тим, що на лаві обжалованих засіла людина, яка займала в стейті уряд секретаря, найвисший уряд по ґубернаторі. Ще більше цікава вона тим, що сим секретарем була жінка, пані Флоренс Неп (KNAPP).

Та відай найцікавіще те, що вона була обжалована та засуджена на тюрму за надужитте державних фондів для особистих цілий. А цікаве се обжалованне тому, бо якраз прихильники жіночої рівноправности на політичному полі підносили підчас аґітації арґумент, що жінка своїм приходом на політичне поле вздоровить нездорові політичні умови. Мовляв, жінка, яка як матір більше зацікавлена в удержанню моральности в родині, перенесе свою моральну чутливість на політичне поле. Мовляв, се вплине благородно на політику: не буде в політиці тої корупції, політичного цинізму, який там завели мущини; не буде грубости, на яку мущина нечулий; не буде зловжитків власти, бо жінка нездібна на брутальність; не буде надужиття фондів, бо жінка змалку вчиться обходитися ощадно грішми.

Та не вспіли жінки добути собі політичні права, не вспіли вони засісти на визначні політичні становища, а вже факти показали, що всі сі обіцянки про ублагороднюючі впливи жіночої рівноправности се тільки пуста балаканина. Суддя, що видавав присуд на паню Неп, заявив, що він не має найменчого сумніву щодо вини підсудимої: вона грубо надуживала для себе фондів, призначених для публичної переписи. Словом, жінка не внесла в політику тої уздоровлюючої атмосфери, яку вона мала внести. Радше вона сама заразилася гниючою атмосферою скорше, як нею заражуються мущини.

Не можна очевидно з сього факту робити заключеня, що жіноча рівноправність не має розумної основи. Ні, розумне рішенне може бути тільки одно: всякі обіцянки раю божого на землі в наслідок одної або другої реформи се чисте людське самодурство. Кілько разів люди добиваються трудної справи, тільки разів вони обіцюють собі з неї золоті гори. Так було з аґітацією лібералізму, соціялізму, комунізму; таке з аґітацією за прогибіцією, проти війни. Таке сталося з аґітацією за жіночою рівноправністю. З ніякої реформи не можна сподіватися переродження людства та повного вилічення всіх хиб. Люди стаються людьми вузкоглядними, самолюбними, а передовсім слабими, які не вміють опертися покусам і які тільки через похибки та невдачі можуть учитися кращого заховання.

Засуд пані Неп показує, що жінкам ще богато треба вчитися в політиці, поки вони будуть уміти опиратися тим покусам, які дає велика державна влада.

РОЗМОВА З ВІДПОРУЧНИКОМ „РІДНОЇ ШКОЛИ"

РОЗМОВА З ВІДПОРУЧНИКОМ „РІДНОЇ ШКОЛИ".

(Від Редакції: До редакції „Свободи" зайшов гість з рідного краю п. Лев Ясінчук, делеґат **„Рідної Школи"** на Злучені Держави Америки. З розмови, яку ми мали з делеґатом, подаємо ту частину, яка відноситься до справ „Рідної Школи" в краю та до завдань делеґата в Америці.)

Що собою уявляє сьогодня „Рідна Школа"?

— Теперішня польська політика супроти Українців є того рода, що державні й громадські польські чинники кинулися на українську дитину, щоб її — коли не спольщити, не прихилити до польської національної та державної ідеї — то бодай зробити байдужою не тільки до всего рідного, але й загалом до чогось нового та знеохоченою до книжки й усякого знання. Відповідно до того уладжується державне шкільництво, заводячи польську, чи т. зв. „двомовну" (польсько-українську) школу. Одиноким заборолом проти того напрямку, це товариство „Рідна Школа", яке по своїй фінансовій спроможности основує свої приватні українські школи. В цьому суть і значіння „Рідної Школи". Сьогодня числить це товариство 430 своїх філій зв. „Кружки Рідної Школи", 30.000 членів та удержує власним коштом 109 научних і виховних заведень.

Чи „Рідна Школа" вдоволяється тим числом своїх виховних заведень?

— Далеко ні; але й це число переходить на разі краеву спроможність. При цілковитій руїні галицького господарства з приводу военних подій, що відбувались на українських землях, з огляду на малоземельність, а тим самим на незалежність галицького селянства, з огляду на велике число зльокавтованих Українців і безробітних, через елементарні катастрофи в останніх роках (голод, повінь, сьогорічний недорід), через високі податки та инші господарські недомагання, — галицька українська суспільність, зложена головно зі селян, з нечисленних міських робітників та лихо матеріяльно ситуованої трудової інтеліґенції, на разі не в силі покрити й теперішнього бюджету товариства, який виносить на цей рік 200,000 долярів.

Чому „Рідна Школа" не пробує поширити своєї організації на инших українських землях під Польщею?

— „Рідна Школа" малаб дійсно найбільше даних проломити неіснуючий російсько-галицький кордон та злучити ідейно всіх Українців під Польщею. До недавнього часу не допускала польська влада діяльности „Рідної Школи" на Волині, Підляшу, Поліссі й Холмщині, бо, мовляв, статут товариства не пристосований до тамошніх законів. (Там обовязує закон царської Росії). Від кількох років має вже „Рідна Школа" відповідно змінений статут, та все таки адміністрація не допускає товариства поширитися законно на тих землях. Справа опинилася в найвищому трибуналі. Не зважаючи на те, „Рідна Школа" оснувала приватну народню школу ім. Ол. Стороженка в Берести на Полісі та піддержує ґімназію в Кремянці на Волині. Освітний Зїзд, що відбувся в листопаді 1926 р. у Рівному, закликав „Рідну Школу" бути верховною владою українського виховання і на тих землях. Свідоме громадянство тих земель піддержує „Рідну Школу" неорганізовано, пересилаючи н. пр. в останньому році 5245 зол. 84 с.

Де відкриває „Рідна Школа" свої школи?

— З огляду на значіння міст для розвитку нації як культурних осередків та з огляду на більшу небезпеку польщення, звертається велику увагу на міста. Там твориться захоронки, народні школи, фахові й бурси. В останніх роках відкрито 15 народніх шкіл у селах, а цього року такий натиск за приватною українською школою, що я прямо не уявляю собі, як з цього вийде Головна Управа.

Чи творить „Рідна Школа" ґімназії, згл. инші середні школи?

— Ні, тільки ті 10 ґімназій, які показалися життездатними, остали. Бо-ж коли є ґімназії з числом поверх 400 учнів, то знак, що нарід і такої школи потребує. Ґімназії „Рідної Школи" в більшій части самовистарчальні. Від часу війни основано зі середніх шкіл тільки мужеську учительську семинарію у Львові, бо це загалом одинока українська семинарія в Польщі.

Скільки дітей ходить до шкіл „Рідної Школи"?

— Минулого року було 10,063. Булоби більше, але не було приміщення, не було фондів на побільшення числа учителів, а жертвенність ще не така висока, щоби можна зречися навіть тих низьких оплат, які складають діти за науку.

Чи правда це, що школи „Рідної Школи" не ріжняться від державних?

— Це міг би твердити або необзнакомлений, або злобний. Школа, це в першій мірі її учитель. У школах нащого товариства вчать випробувані учителі-громадяне. Хто не мав можности бачити шкіл товариства, того може переконати про їх якість та обставина, що прецінь селянство й робітництво, якого діти в головній мірі заповнюють ті школи, не жалує видатків на оплачення приватної школи, хоч у державній школі наука безплатна, та посилає свою дитину нераз — як це говориться — голодну й босу до своєї школи, оминаючи по дорозі кілька державних. — Діточі уладження наших шкіл, це найбільша атракція для Українців даної місцевости.

Чи маючи фонди можна без противностей основувати приватну школу?

— По постановам польської конституції, по окремих зобовязаннях з боку Польщі та обовязуючих ще австрійських приписів — так. Але на ділі — ні. Не знаю, чи відомі тут факти, де причиною до відмови дозволу на відкриття приватної школи була ріжниця у вимірі вікон будинку, призначеного на школу. Міряв комісійно повітовий лікар та інжинір, а в помірі вийшла ріжниця в ширині вікна на 6 центиметрів (3 цалі). Не знаю також, чи відоме тут, як то поліція розганяла школу, а наука відбувалася по лісі, на полі, на цвинтарі, що дня деинде. Нормально треба вижидати дозволу роками, а коли нетерплячі громадяне відкриють школу без дозволу, то школу розганяють, а „винних" карають.

Яке ваше завдання як делеґата?

— Вказати українській еміґрації ту величезну вагу, яку в сьогоднішню пору має „Рідна Школа" для нації, зрушити українське громадянство не до жертвенности, а до більшого, постійного, організованого самооподаткування на потреби „Рідної Школи" і затіснити через те звязь з Рідним Краєм. Друге моє завдання, це приглянутися американській школі з тою метою, чи не далось би що практичного перещіпити до шкіл товариста.

На що саме числила „Рідна Школа" рішаючися вислати делеґата? У нас тепер теж важкий час.

— Цю обставину ми розважували. Поодинокі добродії з еміґрації заохочували нас вислати окрему людину, яка займалась би тільки справами „Рідної Школи". „Треба живого слова" — писали. Зрештою знаємо, що хто тільки в Америці має працю, тому з його заплати щось остає (в нас вистає заледви на мізерне прохарчування), а по третє — через високу вартість тутешнього гроша навіть дрібні а масові датки зроблять більшу суму, як наші великі.

Яка була допомога американської еміґрації до цеї пори?

— Коли в р. 1910. створено „Рідну Школу" ще при „Шкільному Союзі", то американські Українці дали в тому і слідуючому році по 500 дол. В часі від 1. вересня 1921 до 31. серпня 1927. (за 6 літ) зложили американські Українці 40,477 дол., а цього року (від вересня 1927. до мойого виїзду (14. серпня 1928.) суму 4,908 дол. 30 цнт., в цьому через „Обєднання" 3,900 дол. Беручи кругло тільки пів міліона душ Українців в Америці, то випаде на душу по 10 цнт. за 18 років, або 3 центи річно на одну родину в пятьох душ. Про перетяження не може бути мови.

Чи ви вірите в успіх вашої праці?

— До цеї пори я не знав зневіри. Вірю, що при допомозі всіх громадських чинників, а то організацій і преси всіх напрямків, при допомозі поодиноких впливових і більш свідомих одиниць та при зрозумінні справи, — американська допомога дасть „Рідній Школі" можність не тільки вдержатися, але й розвинути свою діяльність. Тільки треба, щоб усі організації взялися негайно до праці, бо гроза велика. Надіюся піддержки тому, бо-ж школа, це установа понадпартійна, а зокрема — це **УКРАЇНСЬКА** школа.

Буває, що дехто подибає зовсім подібного до себе чоловіка, т. зв. двійника. Таке трапилося було цареві Миколі II. Коли він відвідав італійського короля, представили йому зовсім похожого на нього двійника. Цар знав, що його батько любив усякі жінки, тому спитався того двійника:

— Чи припадково не була коли ваша мати в Петербурзі?

— Ні, ваша царська величносте, але видно мій батько! — відповів тамтой.

—o—

Якийсь незнатний письменник жалівся перед Самійлом Джонсоном, славним автором лексікону, що критики несправедливо нападають на нього.

— Успокійтеся, пане, — відповів йому Джонсон — ще ніодин письменник не здобув доброї слави тим, що інші про нього написали, лише тим, що сам написав.

В. Кедровський.

1917 РІК.

Передрук заборонений. — Всі права застережено 1927 р.

(201)

Також була установлена черга, кому бігти першим, — я мусів залишитися останнім для операції з ґранатами. По ходу подій пляну цього перевести в життя не було потреби. Тримались ми пляну нашого поступовання твердо, крім одного Сіверо-Одоєвського, котрий намовляв Г. Михайличенка тікати в ночі, підчас їх вартування, користуючись тим, що вартовий „вільний козак", як звичайно, кріпко спав.

Г. Михайличенко, людина інтеліґентної, благородної натури, сильної інтелектуальности, чесний і чистий ідеаліст, з обуренням відкинув цю пропозицію, що могла привести останніх арештованих до розстрілу.

Взагалі мушу сконстатувати, що Сіверо-Одоєвський, котрого я перший раз стрів тижнів за два перед арештом, виявив себе як тип людини у всіх відношеннях неґативної, з національного боку непевної, малокультурної, поверхово натасканої, а не освіченої, брехливої і з провокаторськими замашками. Мені страшенно бридко було сидіти з ним та ще й поставленим на одну дошку. Чомусь увесь час у мене в голові панувала думка: „тати, паничику, з М. Поршем одного поля ягідка по своїм моральним якостям".

Увесь час нашого сидіння під арештом квартал цей, як місце розташовання штабу „вільного козацтва" обстрілювався большевиками інтензивним гарматним вогнем, головне шрапнелю з 4-цалевих полевих гармат, хоч иноді чулись і шести-цалеві ґранати. Огонь цей часами доходив до інтензивности доброго гарматного вогню старого австро-німецького фронту. Нікого з нас стрілянина ця не турбувала, набридло лише слухати однотонности її на протязі 11 днів.

Один раз, якимсь чином, зайшов до нас член Ґенерального Комітету Ф. Селецький*), котрий повідомив, що шукає вже три дні мене й М. Полоза. Ніхто не каже, де ми. Він хотів повідомити нас, щоб ми за свою долю не турбувалися, бо товариш міністра О. Жуковський орґанізував підписку серед співробітників військового міністерства, які прохають Ц. Раду звільнити мене на поруки їх, а за М. Полоза також заходи робить Ц. К. партії. Крім того сказав Ф. Селецький, що Січові Стрільці поставили ультимат М. Грушевському і М. Поршеви, щоби з нами нічого не робили без відповідного суду, загрожуючи в противному разі акцією зі свого боку.

*) Забитий большевиками в 1919 році у Звягелі на Волині.

Від нього-ж ми довідалися, що в Центр. Раді найрішучіше протестували національні меньшости проти нашого арешту й порушення прав нашої недоторканости не лише як членів Центральної Ради, але й як членів Українських та Російських Установчих Зборів, якими ми всі були. На вимогу їх Центральна Рада обрала спеціяльну комісію для розслідження нашої справи.

Я просив Ф. Селецького негайно піти до міністерства й там у мойому столі (ключ від шуфляд якого я тут же йому дав), забрати копії моїх розпоряджень по фронтам та ріжних переговорів по прямому дроту, щоб по опису й під розписку передати Комісії Ц. Ради. Матеріяли ці мусіли остаточно установити безпідставність і провокаційність мойого арешту.

Як по тім я довідався, матеріялів тих Ф. Селецький там уже не знайшов, бо їх хтось забрав раніше, зламавши замки у шуфлядах. Так і до останнього дня я не бачив тих матеріялів і не знаю, де вони е і що з ними сталося.

Нарешті на четвертий день нашого арешту прийшла до нас комісія Ц. Ради в складі голови С. Дем. Б. Мартоса і С. Револ. М. Чечеля. Прийшли вони в супроводі М. Ковенка, якого з дня мого арешту я лише тепер знову побачив.

На запитання наше, чому так довго від Центральної Ради ніхто не приходив і не цікавився нашим становищем, Б. Мартос відповів, що він і сьогодня ледве прийшов, бо по вулицях стріляють, а тому ходити йому небезпечно. Неприємно передьорнула мене ця олімпійська турбота про свою персону й повна неґація нас не тільки як його-ж співтоваришів по праці, парляменту, політичній роботі і т. д., а й просто як звичайних арештованих людей, становищем яких мусить турбуватися кожна цивілізована влада, а не вкидати їх в темний льох на ласку натовпу.

Б. Мартос тримав себе увесь час перебування в нашій кімнаті з олімпійською величністю. Розмови вів тоном „покровительствующого сановніка": захочу помилую, захочу в парашок ізотру". М. Чечель, як завжди, тримав себе зовні коректно, скритно, здавався навіть сконфуженим своєю теперішною ролею. Це так здавалося тоді мені й у душі народжувалось у мене до них якесь призирство та досада й жаль за своє сучасне випадкове безсилля.

На запитання наше про конкретне обвинувачення Мартос відповів:

— Документальних обвинувачень проти вас немає, але є деякі „косвенні уліки" й навіть дуже сильні про декого з вас.

Бажаючи зясувати дійсну причину мого арешту, що й і до цього часу мені не пощастило, я запитав Мартоса:

— А скажіть, будь ласка, що є проти мене й які ви маєте дані, виправдуючі мій арешт?

— Особисто проти вас немає нічого, покищо.

— Так тоді чому тримаєте мене під арештом, а також і других, проти котрих немає обвинувачення, чому?

Відповіді не одержав.

— Прошу забрати у Ф. Селецького всі документи, про які я йому казав; вони вам для слідства пригодяться.

— Добре.

По тім почали ми настоювати на те, щоби нас чи звільнили зпід арешту, чи судили негайно, чи розстрілювали скорше так, як розстрілюють тут других без суду й слідства — додав Б. Зарудний.

Потім Зарудний склав комісії гарячий, гострий і рішучий протест в імени нас арештованих, проти тих знущань, що увесь час переводяться тут явними садистами.

Протест його перебив М. Ковенко, який з піною на губах, позеленівший від злости, почав несамовито кричати, не звертаючи уваги на Б. Мартоса й М. Чечеля, які слухали його грубу, цинічну лайку мовчки, не прикликаючи його до порядку.

— Що ви брешете!... Я вас самого розстріляю, як собаку!... Ви звідси більше не вийдете!... Я вас не випущу з своїх рук, хоч вас і хотіли звільнити!... Я вас... і т. д.

Спокійно, але збліднілий від обурення, слухав Б. Зарудний несамовиті викрики М. Ковенка.

— Ви, Борисе Миколаєвичу, чули й бачили самі, в чиїх руках находимося! — звернувся Зарудний до Б. Мартоса.

— Товаришу Ковенко, заспокойтеся, не хвилюйтеся, так-же не можна!... Ми-ж комісія!... Ви не маєте права так кричати й поступати — лагідно звернувся Мартос, заспокоюючи М. Ковенка.

Після цього, здається, Г. Михайличенко заявив Б. Мартосови, що все те, що сказав Б. Зарудний, є правда й що він протестував іменем всіх, а тому „гнів" М. Ковенка не може бути направлений лише на Зарудного.

Комісія збиралась виходити. Ми всі почали настоювати, аби було негайно визволено звідси М. Полоза, який, завдяки гострій неврастенії, в цих обставинах може легко дійти до божевільства.

В цей час на горі, у дворі, над нашим вікном почулися два короткі, один за другим, для нашого вуха вже звичайні, стріли. В туж хвилю чути було, як щось упало над вікном і почулися передсмертні хрипи людини. Хрипи, які на протязі трох діб ми вже звикли пізнавати і відріжняти в загальному гармідері. Тут М. Полоз схопився за голову й майже в стані божевілля почав бігати по кімнаті, викрикуючи: „А-а-а!!! Що вони роблять!... Господи! Знову!... Та коли-ж кінець цьому кошмару!... А-а-а!"...

— Так, дійсно, товариш Полоз дуже нервовий... — почав було з своїм незаколоченим спокоєм говорити Б. Мартос.

— Та ви зараз негайно підіть на гору, на двір, то побачите те, про що я казав. Скорше йдіть, ви побачите, чи розстрілюють тут, чи ні?! — перебив йому рішучим голосом увесь блідий Б. Зарудний.

— Товаришу Ковенко! Підіть подивіться, що там робиться — звернувся Мартос до М. Ковенка, що все сидів тут-же біля столу. Повернувшись через декілька хвилин, М. Ковенко, немовби між иншим, виявляючи незадоволення, що ізза дурниці якоїсь його примусили йти кудись справлятися, кинув одривисто Мартосови:

— То дурниця. Якийсь дурень розряжав револьвера, та випадково два рази вистрілив.

Комісія: Б. Мартос і М. Чечель приняли його слова, як правдиві й видимо відповідю заспокоїли свою совість, коли, може, така десь у глибині була й зворухнулась.

„Пообіцявши поліпшити становище нашого тримання, комісія разом з М. Ковенком і його „свитою" вийшла з нашої кімнати, зрештою нічого не сказавши, чи не зробивши чогось конкретного. Прихід цей, що був похожий на „посещеніе дам-патронес домов преступніков", не хватало лише Б. Мартосови та М. Чечелеви льорнеток, а то всі останні атрибути таких „патронес" у них були: надмінність, погорджуюче відношення до нас, самі трафаренті в таких випадках запитання, поверховність „обслідування" і нікого не обовязуючі обіцянки. У всякому разі для нас так і залишилось не виясненим, в чиїх руках находиться наша доля: чи в руках Центр. Ради, чи слідчої комісії, чи М. Ковенка та його компанії.

Дальше буде.)

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ІВАН ГРІЗНИЙ І ПІЛСУДСКІ.

У нас в Америці розвелася була від якогось часу дискусія на тему ріжних орієнтацій. Зневірені у власні сили свого народа радять нам визволитися то при помочі Заходу, маючи в першу чергу на думці Польщу, то при помочі Польщі, маючи на думці Росію. А я бачу у Росії і Польщі тільки відвічних наших ворогів і нічого більше. Не бачу можливости, щоби при їх допомозі наш нарід міг визволитися. Бо Польща і Росія відомі грабителі-кати. Це не робить ріжниці, чи Росією править звір у людськім тілі цар Іван Грізний чи начальник чрезвичайки Дзержинський. Немає це для нас ніякої ріжниці чи Польщею править польський круль чи Вітос або Пілсудскі.

Я саме тепер читав наново боротьбу самостійного і цвитучого Новгороду з московським царем Іваном Грізним. Я читав про те, як царські опричники мучили невинне населення, чоловіків і жінок, а навіть дітей, як грабили, палили і нищили.

А за Пілсудського чи було краще? Чи польські опричники легіонери поводилися в Галичині краще? Коли ті опричники впали в 1919 році до Копичинець, то здерли з полонених усі убрання, ограбили спілку „Поділля", Народний Дім та другі українські інституції, забравши з собою міліонове майно. І в Перемишлі був я свідком, як вони ограбили Краєвий Союз Господарських Спілок, Народний Дім і Кредитове Товариство „Віра". Як московські опричники кинулися грабувати Новгород, так і польські легіонери кинулися в першу чергу на українське майно. А ограбивши з майна, забирали ще й волю та тисячами гнали до таборів смерти, або добивали, як от покійник: о. Ніжанковського, о. Подляшецького, державного секретаря Мартинця і других. Во про пізніщі муки пок. Бесарабової чи розстріли вже не згадую.

Смерть тих мучеників, що згинули на західно-українських землях, повинна нас вилічити від орієнтації на Захід, а смерть тих, що згинули під московським кнутом, від орієнтації на нащадків Івана Грізного.

П. Савчук,
Ню Йорк, Н. Й.

—o—

ЩО ПИШУТЬ З КРАЮ ПРО ЖНИВА І СЛІДУЮЧУ ВІЙНУ.

Від свого товариша з рідного села Горошова, повіт Борщів, одержав я листа, який пересилаю до редакції в оригіналі. В тім листі між иншим читаємо таке:

Щиро дякую Тобі, Товаришу, за витинки з американсько-української ґазети „Свобода", бо там пишуть дуже цікаво, не так як наші ґазети в краю, що є під польським обухом. Ми тут мучимося і мріємо про кращі часи. Тепер у нас велика горяч; можна жати в полю тільки ранками і вечорами. Від трох місяців в нас посуха, аж доперва сегодня, то є 8 серпня, почав падати дощ. Кукурудзи в нас того року не буде, ні бараболь, бо всьо висхло, а збіжа вийшло добре.

Тепер в селі ждемо з нетерплячкою на дозвіл заложити товариство СОКІЛ. Але воєвідство не спішиться дати дозвіл. Їх чорт хапає, як тільки чують, що український нарід орґанізується. А наші хлопці хочуть мати Сокіл, щоби була між ними краща згода і відвага та ліпший дух. Думаємо, що дозвіл таки дістанемо, бо тепер Поляки не так дуже сильно себе почувають як передше. Тепер маємо своїх послів, то все таки можуть хоч кричати у Варшаві в соймі чи в сенаті, а й того крику тут таки трохи бояться. Тепер коло нас повстають всюди кооперативи, що єднають наш нарід до купи. В Борщеві маємо Повітовий Союз кооператив. В Іваню Пустім будують великий маґазин на збіжжа і ріжний товар. Навіть наші люде з Горошова їздили фірами звозити камінь на будову того маґазину. Офірували свою працю даром, бо то для загального нашого добра.

Тепер у нас багато говорять і пишуть про те, що Радянський Союз буде воювати з Польщею. Чи що вийде з того, не знати, але всі наші люде повитали би таку війну з Польщею дуже радо. Ми нераз говоримо собі, як би то було радісно на серцю побачити раз в життю курені Українських Січових Стрільців, або козаків в баранкових шапках. Маємо надію, що таки їх ще побачимо.

На случай війни я маю відійти до 69 польського полку, що стоїть в Ґнезні на Познаньщині біля німецької границі. Мене приділили до машинових крісів. Але як я тільки дістану ту машинку, то при першій нагоді опинюся з нею в тернопільськім чи львівськім курені Українських Січових Стрільців і тоді вже не пошкодую рук коло машинки, що важить 54 кільоґрамів, а дає 400 стрілів на мінуту.

Коби так Бог дав дочекати ще такої хвилі!

Передав П. Ш.,
з Пітсфілд, Масс.

— Чи ви також вірите, в такі забобони, що то недобре, коли при столі є тринацять гостей?

— Так, передовсім коли зварена лише для дванацятьох.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — СЕ СИЛА. — ПИШІТЬ ПО НАЙНОВІЙШИЙ ЦІННИК КНИЖОК

ЖАРТИ.

Господиня (до служниці): Горпино, на жаль, мушу вам у свідоцтві написати, що ви ніколи не подали обіду на час.

Служниця: Пані потребують лише додати, що я обіди варила таксамо на час, як на час діставала мою платню.

—o—

Лікар: Що? Вам таки не помогло?! Чи ви брали лікарство, яке я вам записав?

Хорий: Алеж ні, пане доктор, таж на фляшинці написано: „Держати щільно заткану"!

—o—

Одній акторці визначував директор дуже малі, неважні ролі. Вона вірила в свій талант, а як раз дістала маленьку ролю служниці, після представлення спиталася приятельки:

— А що, як вам сподобалася моя гра?

— Я мала пеха! — відповідає приятелька. — Саме як ви вийшли на сцену, впала мені програмка; колиж я підняла її зі землі, вас уже не було на сцені!

—o—

До ждальні Людвика XV. ввійшов раз горбатий духовник. Хтось із дворяків сказав:

— Гляньте, приходить наш Езоп!

— Це порівнання, панове, — відповів священик — мені дуже подобається тай не є нарешті таке неправдоподібне: Езоп у своїх байках розмовляв із звірятами!

—o—

Французький письменник Монтеск'є написав книжку „Дух законів". Якийсь учений у розмові з ним вихвалював цю книжку під небеса, що то було вже занадто смішно. Цю хвальбу закінчив словами: „Все, прошу вас, усе дав би я вам на доказ подиву і вдяки, навіть власну голову!"

— Дарунок такий я взяв би, — відповів Монтеск'є — малі подарки закріплюють приязнь.

Славний і свого часу дуже улюблений комік Генрих Бехман (1803—1866) не міг намовити свого батька, старого робітника, щоби пішов до театру. Вкінці після довгої намови вдалося це йому одного дня і так старець був свідком тріюмфу свого сина. Коли публика розійшлася, син надармо шукав батька на салі. Вкінці найшов його на лавці перед театральним будинком.

— Та я мусів вийти — відповів батько на запит сина — коли всі кричали: „Бехман! хай Бехман вийде!"

—o—

Ґреґоровія, історика, дослідника Риму, спиталася одна пані, скільки часу мусітиме присвятити, щоби добре пізнати Рим.

— То вам, ласкава пані, не можу сказати, — відповів історик — я сам жию в тім місті щойно пятнацять літ.

—o—

Син славного природника Буфона був дуже незносний і пустий. Сатирик Рівароль сказав про нього: „То найгірший розділ із природи, який колинебудь написав старий Буфон.

ХТО БУВ В СІЧОВІМ БАЗАРИ

(103 Евня А, Ню Йорк)

МИНУВШОГО ТИЖНЯ З ПРОВІНЦІЇ

Пані Я. Дембська з донечкою з **Олифанту** прийшла спеціяльно подивитися на Січовий Базар при нагоді відвідин своєї родини в Брукляні. Степан Зайшлий з **Рарітан, Н. Дж.**, приїхав за закупном пяна, а кромі нього прибуло ще трох инших Українців з того міста. Двох земляків зпід Скрентону, а то: Юрій Головчак з Кінґстон, Па., і Р. Ґаздиц з Принґл, Па. М. Франко з Вестчестер, Н. Й., купував ноти; Іван Ізикович з **Брукліна** хвалив „лемські рекорди"; П. Карпо з **Питсбурга, Па.**, дуже любувався пяном з українськими рольками; таксамо за пяном приходила Катерина Каляс з **Ню Йорку**, а **Марія Крін з Ню Брітен** приїхала з цілою родиною, щоби купити рольки на пяно, рекорди і ноти, видання Гайворонського. Нестор Ладаник з **Асторії** глядів за спеціяльними рекордами для дітий і, очевидно, дістав їх. Родина Олекси і Анни Куцюків, разом з дітьми: Галею, Анною і Миколою з **Нюбурґ, Н. Й.**, закупили рекорди для себе і сусідів, а діти Андрія Романчука з **Бікон, Н. Й.**, так сподобали собі рекорди і все уладження базару, що батько мусів купити всі рекорди, які вони хотіли і обіцяв ще розповісти цілій громаді про отсю інституцію. В. Худяк з **Матиток, Л. Ай.**, фармерський син, тут роджений, дуже сподобав собі українську музику і закупив рекорди, а таксамо Йосиф Питель з **Іст Моричес, Л. Ай.** Олекса Галелюк з **Ню Бронсвик, Н. Дж.**, приїхав з жінкою за старокраєвими ґазетами, бо інтересується рідною справою. Петро Чорній з **Гобокен, Н. Дж.**, привіз чужих покупнів на українські рекорди, а Михайло Билів з **Ґвайтстон, Л. Ай.**, спеціяльно просив о рекорди Жуковського. Пані Заленко з **Ню Бронсвик, Н. Дж.**, приїздила за білоруськими рекордами, але взяла українські. Василь Шустикевич з **Джерзи Сіті, Н. Дж.**, братанич звісного співака Григорія Шустикевича, сам відспівав сольо з „Заповіту" коли вислухав рекорди. Василь Пероцький з **Гилсдейл, Н. Дж.**, купив бендзо, а Кирило Кубанець з **Бриджпорт, Конн.**; купив рекорди і вишивки. Анна Савуляк з **Бронкс** дуже втішилася, що раз вже появився „Заповіт" Шевченка на рекордах, а таксамо за рекордами приїхала пані Добровольська з донечкою Марійкою з **Джерзи Сіті.** Пані Марія Чорний з **Покіпсі, Н. Й.** Микола Ховзун з **Ашлей, Па.** Мих. Балицький зі **Сомервил, Н. Дж.**, приїхав за скрипкою і закупив ноти на орхестру. Семен Комар з **Вунсакет, Р. Ай.**, приїхав з родиною; Василь Ганкевич з **Фріпорт, Л. Ай.**, і **Олекса Цвігун**, роджені в Америці, виховані в Галичині, а інтересуються всіми проявами українського життя. Юрій Медвідь з **Перт Амбой, Н. Дж.**, купив лемківські рекорди, а Андрій Кушлик і його жінка зі **Стемфорд, Конн.**, взяли ноти Гайворонського. Андрій Борак, артист, прийшов, щоби переглянути артистичні річі і видання.

Др. В. Клодницький.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВІЙ ДЕРЖАВНОЇ ДУМКИ

(Передрук заборонений).

(10)

(Продовження).

V. Школа скептиків.

Ця школа основана мудрцем Піргоном (Pyrrhon), а опісля розвинена й уґрунтована Карнеадом (**Karneades**), виступила з великою рішучістю проти Плятона, Аристотеля — а головно проти стоїків і ними проголошеного „природного права".

Скептики у свойому навчанню мало оригінальні. Вони опираються на науку софістів. Скептики намагаються доказати, що **на світі нема правдивого знання, бо розуміння соціяльних явищ пр. в ріжних часах може бути ріжне.** Сьогодня щось може бути несправедливе та неморальне, а за якийсь час, серед якихсь обставин, воно якраз може бути і справедливим і дуже моральним. (Це можна зрозуміти на такому примірі із теперішнього життя: Вбити людину є сьогодня і несправедливою і неморальною річю — одначе в часі війни, чи революції, **вбити ворога й окупанта моєї Батьківщини є святим обовязком і найморальнійшим учинком).**

Вслід за цим доказують скептики, що нема на світі поняття справедливости, бо кожний нарід і кожний період часу мають свої питомі державні устрої та **духови часу відповідаюче право.**

Скептики не признають ніякого надприродного права, бо на світі істнує лише одно право, **право, яке собі самі люди сотворять** (позитивне право).

Скептики признають державу лише в тому разі, коли вона творить позитивне право, право, яке громадянинови приносить користь.

—o—

На цьому місці можнаби закінчити начерк грецького державовідання. Одначе ми повинні обговорити ще одного, по уродженню лише грецького мудрця, а іменно Полібія (Polibios).

Полібій.

Полібій це більше історик як фільософ-державознавець. Він, як сказано висше, Грек. В молодому віці Полібій опинився в Римі, де посвятився головно історії. Ціле своє життя писав Полібій „Всесвітню історію". В своїй історії, головно в VI. томі, пише Полібій обширно про устрій держави і розбудовує свою славну ланцюхову теорію*).

Полібій в своїй історії, в VI. томі, доказує, що державу треба освітлювати з історичного становища. Розсліджуючи державу під історичним кутом зріння, треба ствердити ріжні стадії розвою держави (погляд Полібія). Колись (виводить Полібій) жили люди самопасом — незорганізовано. В той час не було життя людини забезпечене, бо на порядку дня були — насильство, розбій та убийство. Сильнійший жив коштом слабшого. Колиж надто сильна одиниця фізичною силою, спритом, проворністю і духовою перевагою підчинить собі своє окруження, себто більшу скількість людий, то та сильна одиниця стає вожаком і творцем першої державницької орґанізації, яка розвивається з часом в двох напрямах. Перший напрям цього розвою, тієї державної клітини, йде до закріплення за собою влади вожака. Другий напрям — ґін повсталої орґанізації травітує до дальшого поневолювання і поширювання на зовні своєї „сили". Це найстарша форма держави — це монархія.

Полібій уважає отже князівство (королівство) першою формою держави. Вона полягає на силі й сприті одиниці. До тієї „влади" одного звільна загал привикає. Володар, як начальник військової сили, через ціле своє життя задержує загарбану власть, яка по його смерти переходить в руки когось із родини. В такий спосіб доходить **до дідичної монархії.**

Через довголітне посідання гідностей і надправя одною особою, зглядно родиною, приходить на княжому дворі кріза, бо на ньому зроджуються гордість, зарозумілість і розпаношеність.

Ці недобрі прикмети княжого двора викликують негодовання в умах висшої верстви, яка ніяк не може стерпіти правління самодержавця. Невдоволена верства народа, себто вибранці народа, доводять до державного перевороту. Вони стають на чолі перевороту (революції) і поривають за собою народні маси, якими також самодержаве надоїло.

Після такого перевороту в державі провідна кляса-шляхта приходить до керми і в цей спосіб повстає **аристократична республика**, якою править горстка — упривілейована кляса народа.

Зпершу правління аристократії є добре і користне для цілого народа. З часом одначе зпоміж цілої аристократії кілька лише родин, себто кілька лише одиниць скупчує у своїх руках владу в державі. Знов опісля в умах тих кількох одиниць зроджуються гордість, зарозумілість і розпаношенність. На нарід не звертається уваги, народом простим помітується, його використовується.

В даному разі мається до діла з **оліґархією**, себто з пануванням кількох одиниць.

Гнет оліґархів спричинює знова переворот. Цілий нарід повстає! Повставши до боротьби, нарід виділює зпоміж себе одного провідника, який кермує розпалившимся переворотом. Тепер нарід вже нікому не вірить. Він задержує у своїх руках усю державну владу. В цей спосіб запановує **демократія.**

Демократія зпершу є доброю формою держави, але й вона довго не удержується при житті. Честилюбиві — амбітні народні провідники-демаґоґи, знаючі слабі струни душі мас, підлещуються до маси і дарунками (по нашому, золотими грушками на вербі), зєднують собі прихильність маси. Опісля демаґоґи доривається до проводу в державі. Так повстає **охльократія**, себто панування маси, яка сліпо йде за крикунами, яким і не в голові добро цілого народа. Товпа, з демаґоґами на чолі, нищить державу, бо не має пошанування права власности — а противно, на дневнім порядку за „панування" демаґоґів є грабіжі й убийства немилих демаґоґам людий. Охльократія, внаслідок своєї анархії, впадає.

Державотворчі і розумнійші елементи виділюють зпоміж себе одного найкрасшого провідника. Цей являється спасителем народа й держави і він при допомозі державнотворчих елементів кладе кінець безправствам охльократії та заводить знова **монархію.** Державницька мудрість Полібія, як видно з його **ланцюхової** або циклевої теорії (монархія, аристократія, оліґархія, демократія, охльократія, монархія) йде в тому напрямі, щоби доказати, що всяка держава, в якій домінує виключно лише одинока із названих форм, є нездоровою державою, бо їй вічно загрожує новий переворот. На думку Полібія, ті перевороти неминучі. Рівнож і порядок переходових форм є незмінний, бо по монархії приходить аристократія, по аристократії слідує оліґархія, після оліґархії наступає демократія, після демократії йде охльократія, яка знова зроджує монархію на те, щоб опісля прийшли знова вже названі форми держави.

Полібій, уґрунтувавши свою ланцюхову теорію, приходить до таких висновків: Устрій держави мусить бути такий, щоби в ньому були влиті всі елементи трох головних форм держави, а іменно: 1) елемент монархістичний, 2) елемент аристократичний і 3) демократичний. Цю конклюзію Полібія в державовіданню називаємо — **прінціпом мішаної державної форми.**

(Далі буде).

*) Полібій, як сказано, по уродженню Грек. Він був забраний Римлянами як закладник в р. 146. перед Христом. У згаданому році Рим окупує Грецію і забирає 1000 визначних Греків, як закладників, щоб Греки не бунтувалися проти Римлян. Цих 1000 найзнатнійших Греків принесли зі собою свою науку і культуру та стали з того часу вчителями Римлян. (Гляди: Ґ. Чайківський, „Всесвітна Історія", том I., стор. 216).

Недовірчивий.

Знаєш, я вже не відважився би вкладати гроші до того банку з тої хвилі, коли я побачив, що касієр студіював розклад залізничих поїздів.

—o—

Наймичка посперечалася з господинею, замкнула за собою двері з усієї сили й пішла до кухні. За нею побігла господиня і питається:

— Горпино, чи ви може тут господиня?

— Ні!

— Коли ні, то чому поводитеся наче господиня?

ВІДОЗВА

ДО ЗЕМЛЯКІВ РОГАТИНСЬКОЇ ЗЕМЛІ В АМЕРИЦІ.

Несподіване лихо навістило цього року нашу Рогатинщину. В кільканайцятьох селах град вибив до тла земні плоди, одиноку надію і підпору наших селян.

До їх хат заглянув уже жорстокий деспот — голод. Поміч велика й негайна конечна! І поміч ця не сміє зупинятися протягом цілого року, аж до нового збору.

В тій цілі делегати повітових і місцевих інституцій утворили в Рогатинщині **Повітовий Комітет Допомоги жертвам градобиття в рогатинськім повіті.**

Праця вже йде. В нещастю немає місця на партійні спори і дебати. Українські села Рогатинщини і сусідніх повітів, які оминули градобиття, не лишать байдужно своїх братів у нужді і горю і вже працюють, щоби їм помогти.

І Ви, Родимці в Америці, не відкажетеся від негайної та видатної помочі жертвам граду, якого не тямлять і найстарші громадяне. Творіть Допомогові Комітети в кождім місті, де лише живуть і працюють Рогатинці. Засвідчіть щирими і обильними жертвами, що Ви спочуваєте своїм братам-селянам у ненадійній потребі й не дасьте їм примирати з голоду й холоду.

Про Вашу працю подавайте докладні вісти Повітовому Комітетові в Рогатині. Жертви і письма шліть до Обєднання або на адресу: **Повітова Українська Каса в Рогатині,** з допискою: **жертвам градобиття.**

Виказ жертв і докладне звідомлення з діяльности надрукуємо по скінченню діла в українських часописях, або й окремою книжечкою, яка стане заразом памяткою і документом, як помагав **брат-братові.**

Рогатин, дня 16. серпня 1928.

Повітовий Комітет Допомоги жертвам градобиття:

Др. Семен Гладкий, голова; **Григорій Заморока,** секретар; **А. Гургулова, П. Когут, посол С. Кузик, о. Т. Кудрик, М. Ліщак, М. Угрин, М. Кужіль, В. Пиріг, інж. Вокудовський.**

Урбіє був надворником і прибічним лікарем на дворі французького короля. Коли раз не хотячи пробудив якогось дворака, спитався цей його:

— Докторе — чи ви надворний лікар чи коновал?

— То є відповідно до того, якого я маю пацієнта.

— о —

— Ви чому нині якісь такі невесі?

— Уявіть собі, я був у дентиста...

— І то вас так розсердило?

— Так. Уявіть собі, я прийшов до нього дати вирвати собі останній зуб, який ще мені остався, а він поглянув мені в рот і питається, як звичайно: „Тож котрий маю вам вирвати?"

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

МИКИЗ РАКЗ, ПА.

Як ми добилися своїх прав і стали знова приміриною громадою.

Живу в нашій громаді від 1913 року і знаю добре всі тутешні відносини і порядки. Беру тепер за перо і пишу про нашу громаду тому, що доходять до моїх ух голоси фарисеїв, що з проповідальниць пускають на нашу громаду ріжні сплетні, що взивають вірних не сходитися з нашими громадянами, це говорити з ними в шапах, а навіть дітям заказують бавитися з дітьми наших громадян. Згадую про це не тому, щоби це мало дійсно який вплив, щоби Українці одино одні других цурались. Я тільки підношу це на те, щоби широкий загал знав, якими нікчемними способами воюють у нас рутенські гниляки, надуживаючи до того церковних проповідальниць. І страшать наших людей, що громада наша в занепаді, що розбилася на кілька течей, що люде гризуться, бються, що в нас одним словом — пекло. А те все неправда.

У нас громада чесна, поважна і спокійна. Найкраще знає про те канцлер еп. Богачевського о. Пік. За него наша громада в 1922 р. побудувала величаву церкву за ціну майже сто тисяч долярів і вже майже виплатила весь довг. За него наш нарід прийшов до контролі церковним майном і завів порядок. В нашій громаді є прекрасний Народний Дім, що коштував $40,000. В тім домі гуртується тепер ціле наше культурне життя. Бо є в нас ще Читальня „Просвіти" ім. Т. Шевченка, є і Ситизенський Клюб і богато других товариств і братств, що відбувають мітінґи в Народнім Домі. Громада наша відзивається на всі народні потреби і дає поміч на ріжні народні цілі. Скликує віча і протестує проти гнобителів нашого народу, а рівнож і наше жіноцтво чим може, тим допомагає народній справі. Нічого злого шхто про нашу громаду не чув.

І тепер в нас всьо по старому. Був вправді короткий час, коли еп. Богачевський забрав був до Филаделфії о. Піка проти волі громади і самого пароха і коли о. Жолдак підлався епископови і не хотів видержати по стороні громади в боротьбі о своє церковне майно, але той час минув. І тепер в нас ті самі люди, що були, та сама церква, та сама відправа, та сама народна робота і той самий спокійний, але враждливий на всякі кривди український дух. Та тільки ріжниця, що в нашій громаді рішенням американського суду церковний маєток перейшов на власність громади. Справедливий американський судія сказав, що коли робітник вмів заробити цент, то буде вміти і ним порядкувати. Бо порядкувати лекше, ніж заробити.

Є в нас ще й та зміна, що коли епископ не хотів дати нашій громаді відповідного священика, громада його та ки дістала. А о. Жолдак, що вірно піддався епископови і йому служив, опинився без посади. Нарід його не хотів держати, а епископ за вірну службу так віддячився, що не дав йому парохії. До нашої громади прийшов о. Кульматицький проти волі епископа, а на просьбу громади і тепер в нас спокій, як був давними літами. Ніхто нас не бадрує, бо знають, що громада є своїм господарем і, так буде, як громада захоче, бо за нею право.

Церковно-народна боротьба не розбила нашої громади, ні не зашкодила їй, а навпаки: відчинила людям очі, навчила їх вміти домагатися своїх прав і вміти за них постояти. А цего якраз нашому народови треба. Наш нарід навчився глядіти на наших священиків дійсними очима. Він бачить, що тепер прийшов тяжкий час, коли треба мати характер і відвагу постояти за правду, за те, що проповідується в імени Христа. Ми бачимо, що в тій боротьбі оживає в нашім народі дух Шевченка і Франка, бож це не є тільки боротьба за церкву, а в першу чергу за народні права, за те, чи ми маємо далі бути у всім тільки рабами і підніжками, чи свідомими людьми, що розуміють свої обовязки, але знають і свої права.

В тій боротьбі ми пізнали, до чого може довести гордість, зарозумілість і бута таких владик як Хоминшин, Коциловський і Богачевський. Супроти українського робітника чи селянина вони горді і непохитні, а супроти Варшави і Риму вони гнуться, як слаба стеблина. За римські права вони вміють постояти, а за наші українські — ні. На наших Лемків звалюють вину, що вони попадають через праволавіє під московський вплив. А тут не наші дорогі сини Лемківщини винуваті, а впертість і зарозумілість тих владик, що не вміють цінити того лемківського скарбу, того їх привязаности до свого народу, обряду і церкви. Другі владики добули би діяманти з того скарбу, а наші ще кидають на наших Лемків камінєм і кажуть, що вони переходять на праволавіє, бо темні. Кидають вони камінєм і на нашого робітника, що добивається своїх прав у своїй церкві. А як свідомі Українці і провідники чи не повинні вони радіти, що той досі поневолений український робітник не хоче вже бути довше рабом та що він доріс до того, щоби міг рядити своїм майном? Бо коли так, то тоді буде міг він рядити і своєю державою. А не навчиться порядкувати своєю хатою і громадою, то не буде знати порядкувати і своєю державою. Тоді далі будемо в неволі, як були досі.

Отсе є причини, що змусили нашу громаду діпняти своїх прав у заряді своїм власним майном. Ми не є ніяка бунтівнича, хаотична громада. Ми любимо порядок і шануємо авторитет наших провідників, як світських так і духовних. Але не хочемо слухати таких провідників, що хочуть уважати нас за немовлят чи баранів. Ми хочемо бути свідомою українською громадою, спокійною і розважною, охочою до всякого доброго діла, вразливою на болі нашої рідної землі. Хочемо причинитися до поступу і визволення нашого народу, а не до його поневолення. Через те ми завели нові порядки і маємо тепер спокій і задоволення. А кромі цього, ще й те переконання, що в нашій церкві служать вірно не тільки Богови, але і свому поневоленому народови. От тому я не встидаюся бути в тій церкві і паламарем. Ним я і є.

Іван Кіналь.

